

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-3>

CRITERION OF REFLEXIVITY IN THE PSYCHOLOGY OF A MANAGER'S PROFESSIONAL SPEECH

КРИТЕРІЙ РЕФЛЕКСИВНОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРА

Vlasenko O. O.   **Власенко О. О.**

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
doctoral student,*

*Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine*

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант
Університет Григорія Сковороди
в Переяславі
м. Переяслав, Київська область, Україна*

Постійні зміни зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності організації та відповідно умов управління, потребують від менеджера постійного адаптування до нових умов професійної діяльності. Таке швидке пристосування можливо за рахунок постійного власного самовдосконалення, що засновано на самопізнанні особистості.

Професійне мовлення є специфічним інструментом праці менеджера. Воно забезпечує обмін інформацією та взаєморозуміння між особистостями з метою вирішення конкретних завдань як всередині організації, так і за її межами.

Професійне мовлення є інструментом ділового спілкування менеджера, де основним змістом виступають інтереси справи, а не конкретних особистостей. Воно повинно відповідати конкретній ситуації спілкування, культурному та професійному рівню співрозмовників.

Зазначену відповідність менеджер виявляє за рахунок використання своєї рефлексивності, яка є особливим джерелом знань людини. Критерій рефлексивності відображає можливість здійснення індивідом адекватної самооцінки своїх інтелектуальних та особистісних якостей.

Як зазначив О. Асмолов, «матеріалом для будівництва статуй особистості може стати минулий досвід людини – його знання, переконання, вміння, звички, стереотипи, різноманітні прояви пам'яті». «Безумовно, аналіз рис особистості, зафіксованих у мові, необхідний щодо проявів особистості. Однак навіть за найтоншої статистичної обробки різних дескрипторів при діагностиці особистості не слід забувати, що джерело цього набору рис – самоопис або зовнішнє спостереження» [1, с. 8, 11].

Хоча рефлексивність є загальнолюдською здатністю, однак у різних людей вона відрізняється. А. Карпов відокремив поняття «рефлексія» та «рефлексивність». За його підходом, рефлексивність – це властивість особистості, а рефлексія – процес. Він вважав, що «рефлексивність має бути представлена як якісно особлива властивість індивіда». На його думку, наявність рефлексивності у особистості є передумовою процесу рефлексії, який є процесом самопізнання. А. Карпов відокремлює три основні види рефлексії: ситуативну (актуальну), ретроспективну та перспективну. За його підходом «ситуативна рефлексія забезпечує безпосередній самоконтроль поведінки людини в актуальній ситуації, осмислення її елементів, аналіз того, що відбувається, здатність суб'єкта до співвіднесення своїх дій з ситуацією та їх координації відповідно до умов, що змінюються, і власним станом», «ретроспективна рефлексія проявляється у схильності до аналізу вже виконаної в минулому діяльності та подій, що відбулися», «перспективна рефлексія співвідноситься з функцією аналізу подальшої діяльності, поведінки; плануванням як таким; прогнозуванням можливих результатів» [2, с. 52].

Однак основним критерієм диференціації рефлексивності є її розподіл за спрямованістю, відповідно до якого, виокремлюються два типи: інтрапсихічна та інтерпсихічна рефлексії. Перша є здатністю до самосприйняття та аналізу складових власної психіки, а друга є здатністю до розуміння психіки інших особистостей та включає здатність «встати на місце іншого», тобто містить систему проєкції або емпатії.

Ці дві здатності є ґрунтовними в діяльності менеджера, який повинен їх використовувати для осмислення всіх нюансів свого продукованого професійного мовлення, як основного інструмента своєї професійної діяльності.

Рефлексія є обов'язковою частиною діяльності менеджера. З позиції психології вона розглядається як «аналіз власного психічного стану», «механізм взаєморозуміння – осмислення суб'єктом того, якими засобами і чому він справив те або інше враження на партнера зі спілкування» [4, с. 427].

Змістовне мислення особистості складається з двох компонентів: уявлення про дійсне, що відображає функцію адаптації до навколишнього світу, та продукту уяви, яка забезпечує перетворення сигналів зовнішнього світу відповідно до наших уявлень про нього.

Рефлексія надає можливість створення системи цих уявлень про оточуючий світ, що з одного боку надає можливість краще адаптуватись до нього, а з іншого надає спроможність у майбутньому не допустити тих помилок, що вже сталися у особистості.

Отже рефлексія містить два компоненти: розуміння себе та іншого. Самооцінка йде поруч із оцінкою інших, за рахунок інтерпретації своїх думок та дій в розрізі розуміння мислення і дій іншої особистості.

Д. Леонт'єв зазначає, що «рефлексія є найважливішим механізмом самопізнання, яке сприймається як найважливіше завдання особистісного розвитку». Виходячи з цього, під рефлексією «розуміємо здатність людини довільно звертатися до свідомості самого себе» [3, с. 113, 114].

Рефлексивність надає можливість менеджеру встати на позицію дослідника, де об'єктом дослідження є він сам. Із збільшенням рівня рефлексивності – менеджер більш адекватно оцінює свої дії, тверезо реагує на зауваження інших та усуває імпульсивність своїх вчинків.

Виходячи з цього, критерій рефлексивності менеджера відображає здатність особистості до розумового процесу, що спрямований на самопізнання, аналіз своїх емоцій, почуттів, здібностей в розрізі розуміння мислення та дій інших особистостей.

Література:

1. Асмолов А. Г. Психология личности: Учебник. Москва. Изд-во МГУ, 1990. 367 с.
2. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики / Психологический журнал. 2003. Т. 24. № 5. С. 45-57.
3. Леонт'єв Д.А., Осин Е.Н. Рефлексия «хорошая» и «дурная»: от объяснительной модели к дифференциальной диагностике» / Психология. Журнал ВШЭ. 2014. Том 11. № 4. С. 110-135.
4. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. Харків. Прапор. 2004. 640 с.